

РЕЦЕНЗИЯ

от

проф. Силвия Борисова Димитрова, д.оз.н.
Факултет по обществено здравеопазване
Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов”- Варна

на дисертационен труд на тема:

ЗНАНИЯ, ОТНОШЕНИЯ И ПРАКТИКИ, СВЪРЗАНИ С КОНТРОЛА НА КРЪСТОСАНИТЕ ИНФЕКЦИИ В ЗЪБОТЕХНИЧЕСКИТЕ ЛАБОРАТОРИИ

с автор: Нела Георгиева Калпакчиева

Научен ръководител:

проф. д-р Клара Георгиева Докова, д.м.

за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ в област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.4 Обществено здраве, специалност “Управление на здравните грижи”.

Настоящата рецензия е изготвена съгласно Закона за развитие на Академичния състав в Република България (ЗРАС), Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България (ППЗРАСРБ) и Правилник за развитието на академичния състав в Медицинския университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ - Варна. Научното жури по процедура за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“ е определено със Заповед № Р-109-62/27.01.2026г. на Ректора на Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов”- Варна.

1. Данни за процедурата

Със заповед на Ректора на Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ - Варна № Р-109-94 от 01.02.2023г. Нела Георгиева Калпакчиева е зачислена като докторант в редовна форма на обучение в докторска програма „Управление на здравните грижи”. Представен е протокол за успешно положен докторантски изпит. На основание решение на катедрен съвет на катедрата по здравни грижи, относно готовността за защита и предложение за Научно жури, Нела Калпакчиева е отчислена с право на защита, съгласно Заповед на Ректора на МУ-Варна № Р-109-62 от 27.01.2026г.

Във връзка с процедурата е представен комплект от материали, включващ изискваните документи:

- дисертационен труд;
- автореферат;
- декларации за оригиналност, за достоверност на представените документи за защита;

- копия на научни публикации;
- авторска справка за съответствие с минималните национални изисквания
- автобиография, протоколи, заповеди и др.

Представеният комплект материали на хартиен и електронен носител е в съответствие с процедура за придобиване на ОНС „Доктор“ и Правилник за развитието на академичния състав в Медицинския университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ - Варна.

2. Кратки биографични данни и кариерно развитие на докторанта.

Нела Георгиева Калпакчиева е родена през 1976 г. в гр. Разград. Образователният ѝ профил се характеризира с последователно и целенасочено развитие в областта на здравните грижи. През 2012 г. придобива образователно-квалификационна степен „професионален бакалавър“ по специалност „Зъботехник“ в Медицински колеж - Варна. Впоследствие надгражда своята квалификация с бакалавърска (2018 г.) и магистърска степен (2019 г.) по „Управление на здравните грижи“ в Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ - Варна. Обучението ѝ продължава в специализация „Обществено здравеопазване“, което разширява теоретичния ѝ хоризонт в областта на общественото здраве.

Професионалният ѝ път започва в практиката като зъботехник (2012–2018 г.), където придобива необходимия практически опит. Паралелно с това развива преподавателска дейност, първоначално като хоноруван преподавател, а от 2018 г. - като преподавател във висше училище в Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ - Варна, Медицински колеж, специалност „Зъботехник“.

Академичното ѝ развитие логично продължава с обучение в образователната и научна степен „доктор“. От 01.02.2023 г. е зачислена като докторант в редовна форма на обучение по специалност „Управление на здравните грижи“ към катедра „Здравни грижи“ на Медицински университет - Варна

Докторантката има научни публикации, участие в изследователски проект по тематиката на дисертационния труд и участия в международни научни форуми, което свидетелства за активна научноизследователска дейност.

От представената документация се установява, че Нела Калпакчиева притежава професионална квалификация и практически опит, които са в пряка връзка с тематиката на дисертационния труд. Образователният и професионалният ѝ профил са логично насочени към проблематиката на контрола на инфекциите в денталната практика, което създава необходимата основа за реализиране на изследването. Налице е последователност и целенасоченост в развитието ѝ, което следва да бъде оценено положително.

3. Описателна характеристика на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд е с общ обем 161 страници и е структуриран в логически последователни и добре балансирани по обем основни раздели: въведение (2 стр.), литературен обзор (41 стр.), цел, задачи, материал и методи (10 стр.), резултати и обсъждане (71 стр.), изводи и препоръки (4 стр.), заключение (1 стр.), приноси (1 стр.),

библиография (13 стр.) и приложения (12 стр). Основният обем е съсредоточен в представянето и анализа на резултатите, което е показател за изследователската насоченост на дисертацията и за стремеж към аргументирано обосноваване на направените изводи. Структурата е логически издържана и добре балансирана. Основната част е посветена на емпиричното изследване, което е правилен подход при разработването на подобен тип дисертационни трудове.

Текстът е онагледен с 34 фигури и 39 таблици. Приложенията са 3 и съдържат въпросник за проучване на нивото на знанията, отношенията и практиките на зъботехниците, свързани с превенцията и контрола на кръстосаните инфекции в зъботехническите лаборатории; въпросник за проучване на дезинфекционните и комуникационни практики на лекарите по дентална медицина, свързани с превенцията и контрола на кръстосаните инфекции; Насоки за контрол на инфекциите в денталните здравни заведения - 2003 (адаптиран превод).

Библиографската справка включва 178 източника, което свидетелства за много добра информираност на докторантката и ориентация в съвременната международна научна литература по разглеждания проблем.

4. Актуалност на дисертационния труд.

Проблемът за превенцията и контрола на инфекциите е сред водещите приоритети на съвременното обществено здравеопазване, тъй като е пряко свързан с безопасността на пациентите, качеството на предоставяните здравни грижи и ограничаването на неблагоприятните последици от инфекциозните заболявания. Инфекциите, свързани с медицинското обслужване, продължават да бъдат едно от най-честите предотвратими усложнения в здравната практика, с доказано влияние върху заболяемостта, продължителността на лечението и разходите за здравни услуги.

В рамките на денталната практика този проблем придобива специфични измерения. Характерът на дейностите, свързани с експозиция на кръв, слюнка и аерозоли, създава реален риск от предаване на широк спектър патогени, включително вируси на хепатит В и С, HIV, както и бактериални причинители. В този контекст контролът на инфекциите не е само професионално изискване, а съществен елемент от осигуряването на безопасна среда както за пациентите, така и за медицинските специалисти.

Зъботехническите лаборатории представляват важен, но често подценяван компонент от веригата на денталната грижа. Те функционират като междинно звено между клиничната практика и изработването на медицински изделия, което ги поставя в позиция с повишен риск за участие в процеса на кръстосано предаване на инфекции. Въпреки наличието на международни препоръки и стандарти, редица изследвания показват, че практиките за контрол на инфекциите в тези структури са нееднородни, а в някои случаи и недостатъчно ефективни.

Особено значим аспект на проблема е ролята на човешкия фактор - нивото на знания, нагласите и реалното поведение на специалистите. Наличието на нормативна база и разработени протоколи само по себе си не гарантира тяхното ефективно прилагане. Именно поради това изследването на знанията, отношенията и практиките придобива все по-голямо

значение като инструмент за оценка на реалното състояние и идентифициране на пропуските в системата.

В национален план проблемът с контрола на инфекциите в зъботехническите лаборатории е сравнително слабо проучен, като липсват достатъчно данни за нивото на информираност, нагласите и ежедневните практики на специалистите. Това създава необходимост от систематично изследване, което да предостави научно обоснована основа за подобряване на обучението, организационните модели и контролните механизми. В този контекст избраната тема на дисертационния труд е не само актуална, но и с ясно изразена практическа насоченост. Тя отговаря на съвременните изисквания за интегриран подход към управлението на инфекциозния риск и допринася за разширяване на научното познание в областта на общественото здраве и здравните грижи.

5. Оценка на литературния обзор.

Литературният обзор анализира основните аспекти на разглеждания проблем и демонстрира добра осведоменост и ориентация на докторантката в съвременното състояние на научните изследвания в областта. Представен е в осем части: актуалност и значимост на проблема за превенция и контрол на инфекциите в зъботехническата практика; международни политики и препоръки за превенция и контрол на инфекциите в областта на денталната медицина с фокус върху зъботехническите лаборатории; нормативна уредба регламентираща превенцията и контрола на инфекциите в зъботехническите лаборатории в България; риск от кръстосана инфекция в зъботехническите лаборатории, съвременно състояние на проблема; знания, отношения и практики, свързани с превенция и контрол на инфекциите в зъботехническите лаборатории; професионално обучение за контрол на инфекциите на денталните професионалисти; състояние на проблема в България – емпирични проучвания; изводи от литературния обзор.

Използваните литературни източници са достатъчни като брой, представляват научни публикации на изследователи, както и официални национални и международни законодателни, нормативни документи и анализи, добросъвестно цитирани от докторанта.

Структурно обзорът е ясно организиран и логически последователен. Той проследява развитието на концепциите за превенция и контрол на инфекциите - от общите принципи и международни политики до специфичните особености на зъботехническата практика. Разгледани са водещите международни организации и техните препоръки, както и европейските подходи и националната нормативна уредба, което осигурява широк и добре аргументиран контекст на изследването.

Особено положително следва да се оцени интегрирането на нормативната база в България в общия анализ, което позволява да се направи връзка между международните стандарти и реалната практика в страната. По този начин обзорът придобива не само теоретична, но и изразена практическа насоченост.

Съществено място е отделено на анализа на знанията, отношенията и практиките на денталните специалисти, което е ключов аспект за оценка на ефективността на контрола на инфекциите. Представените данни от международни проучвания създават добра основа за

формулиране на изследователския проблем и ясно аргументират необходимостта от провеждане на проучване в български условия.

Нела Калпакчиева демонстрира умения за систематизиране и обобщаване на научната информация, като успява да изведе основните тенденции и проблемни области в разглежданата тематика. Обзорът завършва с логично обобщение, което служи като естествен преход към формулирането на целта, задачите и методологията на дисертационното изследване.

В своята цялост литературният обзор представлява солидна теоретична основа, върху която е изграден дисертационният труд, и допринася съществено за научната обосноваване на проведеното изследване.

6. Оценка на цел, задачи, материал и методи.

Целта на дисертационния труд е формулирана ясно, конкретно и в пълно съответствие с актуалността на разглеждания проблем. Тя е насочена към изследване на знанията, отношенията и практиките, свързани с контрола на кръстосаните инфекции в зъботехническите лаборатории, което обхваща съществените аспекти на изследваната проблематика.

Поставените задачи са логично структурирани и последователно развиват основната цел. Те включват както аналитичен компонент (свързан с проучване на съществуващото състояние), така и емпиричен компонент (свързан с изследване на конкретни групи участници). Налице е вътрешна съгласуваност между отделните задачи, което позволява системно и цялостно изследване на проблема.

Формулираните изследователски хипотези са ясно очертани и съответстват на поставените цел и задачи, като създават добра рамка за провеждане на научното изследване.

Методологичният подход е адекватно избран и съобразен със спецификата на изследвания проблем. Включването на две основни групи - зъботехници и лекари по дентална медицина - е съществено предимство на изследването, тъй като позволява да се анализира проблемът в неговата цялост и да се проследят взаимодействията между отделните участници в процеса.

Обхватът на изследването осигурява достатъчна емпирична база за извеждане на обосновани изводи. Подборът на участниците е съобразен с целите на изследването и позволява представяне на реална ситуация на практиките, свързани с контрола на инфекциите. Налице е стремеж към обхващане на релевантни групи и фактори, което повишава аналитичната стойност на получените резултати.

Използваният методологичен инструментариум е адекватен и съответства на съвременните изисквания за провеждане на емпирични изследвания в областта на общественото здраве.

Комбинираният подход, включващ теоретичен анализ и емпирично проучване, позволява комплексно изследване на проблема. Чрез приложението инструментариум е събрана структурирана информация относно знанията, нагласите и практиките на изследваните лица, което е напълно съобразено с целите на изследването.

Избраните методи позволяват количествена оценка на изследваните показатели, установяване на зависимости между отделни фактори, сравнителен анализ между различните групи участници. Това създава предпоставки за задълбочен анализ и надеждно интерпретиране на резултатите.

Организацията на проучването е ясно представена и добре структурирана. Етапите на проучването са добре разграничени и взаимно обвързани, което осигурява вътрешна кохерентност на изследователския процес. Налице е добра координация между различните компоненти на изследването, което позволява ефективно събиране и обработка на данните. Осигурена е съпоставимост между изследваните групи, което е важно условие за валидността на направените анализи.

Използваните статистически методи са съобразени с характера на събраните данни и позволяват тяхната надеждна обработка и интерпретация. Представеният подход гарантира достоверност на получените резултати и създава предпоставки за извеждане на обосновани изводи.

В своята цялост целта, задачите и методологичният инструментариум са добре съгласувани и формират стабилна основа за провеждане на научното изследване. Това показва способността на докторантката да планира, организира и реализира самостоятелно научно проучване с ясно определена логика и последователност.

7. Оценка на резултати, изводи, приноси.

Резултатите от проведеното изследване са представени систематично, последователно и в пълно съответствие с поставените цели и задачи. Те обхващат основните аспекти на разглеждания проблем и отразяват задълбочен анализ на знанията, отношенията и практиките, свързани с контрола на кръстосаните инфекции в зъботехническите лаборатории.

Особено положително следва да се оцени комплексният характер на изследването, което включва както зъботехници, така и лекари по дентална медицина. Този подход позволява да се разгледа проблемът в неговата цялост и да се анализират взаимовръзките между различните участници в процеса на денталната грижа. Получените резултати дават реална представа за състоянието на практиките по контрол на инфекциите и очертават ключови направления за тяхното усъвършенстване.

Анализът на резултатите показва ясно съответствие между поставените в глава втора задачи и тяхната емпирична реализация в настоящата глава. Всяка от формулираните задачи намира конкретно отражение в представените резултати, което свидетелства за добра вътрешна логика и последователност на

Задачите, свързани с изследване на знанията на специалистите относно контрола на инфекциите, са реализирани чрез представяне на данни, които позволяват оценка на нивото на информираност и разбирането на основните принципи на инфекциозния контрол.

Задачите, насочени към анализ на нагласите, са разгърнати чрез резултати, които отразяват отношението на специалистите към прилагането на мерките за контрол на инфекциите и тяхната оценка за значимостта на проблема.

Задачите, свързани с изследване на практиките, са реализирани чрез анализ на реалното поведение в професионалната среда, което позволява да се направи съпоставка между теоретичните знания и тяхното практическо приложение.

Особено силна страна на главата е интегрираният подход към анализа, при който резултатите не се разглеждат изолирано, а в тяхната взаимовръзка. Това позволява да се установят зависимости между знания, нагласи и практики, което е в пряко съответствие с основната цел на изследването. Получените данни показват, че съществуват различия между нивото на информираност и реалното поведение на специалистите, което има съществено значение за оценката на ефективността на контрола на инфекциите. Тези резултати дават възможност за по-задълбочено разбиране на факторите, влияещи върху прилагането на стандартите в практиката.

Задачите, насочени към изследване на взаимодействието между зъботехническите лаборатории и денталните кабинети, са реализирани чрез представяне на резултати, които разкриват ролята на комуникацията и координацията в процеса на контрол на инфекциите. Този аспект на изследването разширява обхвата на анализа и позволява разглеждане на проблема в неговата системна цялост, което е съществен принос на дисертационния труд.

Докторантката демонстрира способност да интерпретира резултатите в контекста на първоначално формулираните изследователски въпроси, което е показател за добра научна подготовка и яснота в изследователската логика. Обсъждането на резултатите е аргументирано и поставя получените данни в контекста на съществуващите научни изследвания. Извършена е съпоставка с данни от международни проучвания, което позволява да се оцени мястото на българската практика в по-широк научен и професионален контекст. Това придава допълнителна стойност на дисертационния труд и подчертава неговата значимост.

Представянето на резултатите е ясно и онагледено с подходящи таблици и фигури, което улеснява тяхното възприемане и интерпретация. Всяка група резултати е логически обвързана с поставените задачи, а направените анализи показват способност за извеждане на съществени зависимости и закономерности.

Формулираните изводи са логично следствие от проведеното изследване и отразяват основните резултати по ясен и синтезиран начин. Те ясно отразяват установените в хода на изследването зависимости между нивото на информираност на специалистите и реалното прилагане на мерките за контрол на инфекциите. В този смисъл формулираните от Нела Калпакчиева изводи, кореспондират с представените в предходната глава резултати, които показват, че наличието на знания не винаги води до последователно практическо поведение.

Особено съществен елемент е, че в изводите намират отражение резултатите, свързани с вариабилността в практиките и необходимостта от по-добра стандартизация и координация между зъботехническите лаборатории и денталните кабинети. Това показва, че докторантката не се ограничава до констативно представяне на данните, а извежда системни характеристики на проблема. Изводите обхващат както индивидуалното равнище - знания и нагласи на специалистите, така и организационните аспекти на дейността, включително комуникацията и взаимодействието между различните участници в денталния

процес. Тази двупосочна перспектива съответства на заложения в дисертацията интегриран подход към изследването.

Формулираните препоръки са ясно структурирани и разграничени по нива на въздействие - към законодателя, професионалните организации и контролните институции. Този подход показва системно разбиране на проблема и стремеж към неговото решаване чрез координирани действия на различни управленски и професионални равнища. Налице е ясна връзка между резултатите от изследването, формулираните изводи и предложените препоръки, което е показател за завършеност и зрялост на дисертационния труд.

Препоръките се отличават с висока степен на приложимост и имат потенциал за реално въздействие върху практиката, обучението и регулацията в областта на контрола на инфекциите в зъботехническите лаборатории.

Формулираните приноси са ясно структурирани и обособени в две основни направления - с теоретико-познавателен и с практико-приложен характер. В научен аспект те са свързани с обогатяване на знанията за състоянието на проблема в България и с неговото систематизиране в контекста на международните изследвания. В приложен аспект приносите се изразяват в разработването на насоки и предложения за усъвършенстване на практиките и обучението на денталните специалисти. В своята съвкупност те свидетелстват за завършеност на изследването и за постигната научна и практическа значимост на дисертационния труд.

8. Автореферат и публикации по дисертационния труд

Авторефератът отговаря на изискванията и отразява основните резултати, постигнати в дисертацията. Разработен е в обем от 67 страници, илюстриран с фигури и таблици. Правилно структуриран, написан с ясен и точен език отразява в пълнота разработената проблематика и изводи.

Във връзка с дисертационния труд докторантът Нела Георгиева Калпакчиева представя 2 публикации, в които е водещ автор и съавтор. Публикациите са отпечатани в специализирани издания - Варненски медицински форум и Scripta scientifica salutis publicae. Представените публикации са свързани с темата на дисертационния труд и отговарят на минималните национални изисквания.

9. Заключение

Представеният от Нела Георгиева Калпакчиева дисертационен труд на тема „Знания, отношения и практики, свързани с контрола на кръстосаните инфекции в зъботехническите лаборатории“ разглежда актуален, значим и недостатъчно изследван проблем в областта на общественото здраве и здравните грижи. Темата е разработена последователно, с ясна научна логика и с убедителна аргументация, основана на задълбочен теоретичен анализ и добре организирано емпирично изследване. Съдържа научни и научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос и отговарят на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за развитието на академичния състав в Медицинския университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна.

Представените материали и дисертационни резултати напълно съответстват на изискванията на ЗРАСРБ. Написан на коректен научен език, труда показва задълбочени теоретични знания и практически умения на докторанта по специалността, като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Целта и задачите са ясно формулирани и разработени. Проучването и научните съждения са коректни, базирани на статистическите доказателствата. Направени са съществени приноси и изводи за практиката.

Поради това считам, че дисертационния труд отговаря на всички изисквания за придобиване на образователна и научна степен "Доктор" по специалност Управление на здравните грижи, професионално направление 7.4 Обществено здраве в област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт и давам положителна оценка, като убедено предлагам на Научното жури положителен вот за присъждането на ОНС "Доктор" на Нела Георгиева Калпакчиева.

03.04.2026г.
Варна

Изготвил рецензията:

Заличено на основание чл. 5,
§1, б. „В“ от Регламент (ЕС)
2016/679

проф. Силвия Борисова Димитрова, д.оз.н.